HANDELINGEN

VAN DE

Vereeniging van homoeopathische Geneesheeren

IN NEDERLAND,

ONDER REDACTIE VAN HET BESTUUR,

Dr. S. J. VAN ROIJEN te Utrecht en

Dr. M. L. VAN DER STEMPEL te Zaandam.

Aflevering I. **November 1900.**

Uitgegeven voor rekening van de Vereeniging.

LA RIVIÈRE & VOORHOEVE,
ZWOLLE.

INHOUD van de 1e Aflevering.

Voor zaken, betreffende de Redactie van deze »Handelingen," of voor die van de Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland, wende men zich tot den Secretaris, Dr M. L. van der Stempel, Arts, *Westzijde 110* te *Zaandam*. Voor de finantieele aangelegenheden richte men zich tot den heer P. C. van der Harst, Arts, te *Alfen a/d. Rijn*.

Voorwoord van de Redactie.

Bij het verschijnen van een nieuw blad, is het niet alleen gebruikelijk, maar ook eene zeer goede gewoonte, dat de redactie haar doel en hare voornemens mededeelt.

In de vergaderingen van de *Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland*, die vooral aan de behandeling van wetenschappelijke zaken gewijd zijn, worden meermalen, door voordrachten enz., interessante onderwerpen ingeleid en besproken.

Een der leden betreurde het, dat zooveel van belang spoedig vergeten en in de notulen begraven wordt. Hij was van meening, dat er genoeg behandeld wordt, dat waard is gedrukt te worden, en daardoor voor vergetelheid bewaard te blijven. Daarom stelde hij voor, dat de Vereeniging een blad zou uitgeven, waarin het verhandelde op geneeskundig gebied zou worden opgenomen.

Dit voorstel werd aangenomen en eene redactie benoemd; aan deze werd opgedragen het blad tevens, zooveel mogelijk, dienstbaar te maken aan de propaganda onzer beginselen, opdat *artsen* opgewekt zouden worden met de *Homoeopathie* kennis te maken, haar theoretisch te bestudeeren en praktisch aan het ziekbed toe te passen. Allen waren overtuigd, dat die *artsen* dan deze geneeswijze geheel zouden volgen.

Aan de gegeven opdracht hoopt de redactie te voldoen door het opnemen van:

1° de gehouden voordrachten, in hun geheel, met de daarop gevolgde discussiën;

2° mededeelingen en opmerkingen, in uittreksel, zoowel die beroepsbelangen betreffen, als de zuiver geneeskundige, met uitsluiting van de enkel huishoudelijke;

3° afzonderlijke stukken, waarbij zij zich zal veroorloven ook van buitenlandsche geschriften gebruik te maken.

4° vragen *van Artsen*, de Homoeopathie betreffend, en door daarop te antwoorden.

Dit blad is dus niet voor het groote publiek bestemd, maar voor geneeskundigen.

Het verschijnt op ongeregelde tijden, al naar er voldoende stof is; dus in den geest van de bekende „*Zwanglose Abhandlungen.*"

Dat dit blad aan het doel moge beantwoorden, is de wensch van

DE REDACTIE.

October 1900.

INHOUD DER NOTULEN VAN DE VEREENIGING VAN HOMOEOPATHISCHE GENEESHEEREN IN NEDERLAND, VAN DE OPRICHTING AF TOT EN MET SEPT. 1900.

M. II.

Het is meestal voor een geschiedschrijver een moeilijke en lastige taak; een goed overzicht te geven van de ontwikkeling en den gang van zaken, gedurende een bepaald tijdsverloop, eener instelling, van welken aard dan ook. De bronnen, waaruit hij putten moet, zijn vaak moeilijk bereikbaar, en kan hij ze bereiken, dan zijn ze vaak onbruikbaar door allerlei bijwerk.

Het is gemakkelijk te begrijpen, dat de schrijver dezes niet in zoo'n lastigen toestand verkeerde, toen hij zich gereed maakte dit overzicht te geven.

Dank zij de goed en duidelijk bijgehouden notulen der vergaderingen, door zijnen voorganger collega Wouters, was en is zijn taak zeer gemakkelijk.

De 14e September 1898 zal, bij alle homoeopathische geneesheeren hier te lande, een herinneringsdag, een dag van beteekenis blijven.

Zeven collega's waren vereenigd ten huize van Dr. S. J. van Roijen, Trans 14 te Utrecht. Zij waren daar tengevolge van een wensch, door genoemden collega geuit, op de Algemeene Vergadering in April 1898, van de *Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.*

Hij verlangde n.l. dat de collega's meer voeling met elkaar zouden houden; dat zij zich zouden vereenigen. Twintig jaar geleden was daar geen behoefte aan, er waren slechts drie homoeopaten hier te lande, maar nu, terwijl het getal langzaam maar zeker klimmende is, was de noodzakelijkheid daarvan zeer groot geworden.

Op bovengenoemden avond dan werd, na een inleidend woord van den gastheer — waardoor bij allen nog meer het gewicht van het oogenblik werd gevoeld, een ieder zich nog meer bewust werd, welke groote belangen aan hem, als banierdrager der natuurwetenschappelijke geneeskunst, waren toevertrouwd,

waardoor allen nog meer tot het besef kwamen, dat door nauwe aaneensluiting en eendrachtig samenwerken, een keerpunt zal ontstaan in de geschiedenis der Homoeopathie hier te lande, een forsche stoot zal gegeven worden tot haar machtige ontwikkeling) de eerstgestelde vraag bevestigend beantwoord, n.l.:

Zal er een vereeniging gevormd worden, die geregeld bijeenkomsten houdt?

Daarna werd *Utrecht* als vergaderplaats aangewezen.

Het aantal vergaderingen werd voorloopig op minstens 3 per jaar bepaald, n.l. in *September*, *November* en *April*.

Besloten werd voorloopig een *vrije vereeniging* te vormen, dus zonder *Statuten*.

Daarna bepaalde men, *dat alleen die homoeopathische geneesheeren lid kunnen worden, die daartoe door de leden der vereeniging worden uitgenoodigd.*

Ieder der leden kan daaromtrent een voorstel doen; *daarbij brengen niet alleen de op eene uitgeschreven bijeenkomst aanwezige leden hun stem uit, maar dit geschiedt ook door de afwezigen.*

De uitnoodiging wordt niet gedaan, wanneer $^1/_3$ deel der leden of meerderen op bepaald deugdelijke gronden zich er tegen verzetten.

Verder werd vastgesteld, dat de huishoudelijke bezigheden op de vergaderingen steeds aan de wetenschappelijke werkzaamheden zouden voorafgaan. Behandeld zouden o. a. worden:

1° verhouding der collega's onderling;
2° de maatschappelijke positie der homoeopathen;
3° wetenschappelijke onderwerpen;
4° demonstraties.

Tot bestuursleden werden verkozen de heeren:

Dr. S. J. van Roijen te Utrecht, *Voorzitter*, J. J. Wouters, Arts te Arnhem, *Secretaris*

Hiermede was deze eerste en zeker gewichtigste vergadering ten einde.

In deze twee jaar van haar bestaan werden nog 5 leden door de vereeniging aangenomen, zoodat het ledental thans uit 12 bestaat.

Achtereenvolgens werden de volgende vergaderingen gehouden: 30 November 1898, 15 Februari 1899, 31 Mei 1899, 13 September 1899, 21 November 1899, 21 Maart 1900, 16 Mei 1900 en 19 September 1900.

In Mei werd, door het vertrek van collega Wouters naar Amerika, tot secretaris benoemd de heer Van der Stempel. In de September-vergadering werd besloten tot uitgave onzer

Verhandelingen, en tevens het Bestuur uitgebreid met een *penningmeester*, tot welke functie verkozen werd de heer P. C. VAN DER HARST te Alfen.

Ondanks de moeite, verbonden aan het gedurende een halven dag uitbreken uit de praktijk, werden alle vergaderingen flink bezocht.

Verschillende belangrijke beroepszaken werden behandeld. Het voornaamste zal in onze Handelingen verschijnen. Van veel belang was een *Arbitrage-kwestie*, behandeld op de vergadering van 19 September 1900.

In het weekblad *de Kroniek*, nº 28, van 26 Mei 1900 was een voor de Homoeopaten beleedigend artikel opgenomen, van de hand van Dr. Werndly te Utrecht.

Door den Voorzitter werd daarop 27 Juni een protest verzonden aan de *afdeeling Utrecht van de maatschappij tot bevordering der Geneeskunde.* 29 Juni 1900 ontving de Voorzitter een schrijven van het Bestuur dier afdeeling, hem berichtend dat zijn schrijven in handen was gesteld van *de commissie voor de beroepsbelangen*, toenmaals bestaande uit de heeren Prof. Kouwer, Voorzitter, J. A. Wijnhoff en Dr. P. W. Onnen, Secretaris.

17 Juli d. a. v. zond genoemde commissie een schrijven aan Dr. van Roijen, waarbij ze, na lezing van het artikel van Dr. Werndly in de Kroniek, tot de conclusie kwam: „dat het artikel duidelijk de kenteekenen van overijling en gebrek aan ernst vertoont, en daarbij op haar eveneens een onaangenamen indruk maakte. Zij achtte het geschrijf, zoowel wat inhoud als vorm betreft, van zóó geringe beteekenis, dat het niet verdient, dat men er eenige aandacht aan schenkt," enz.

De Voorzitter legde zich, ten volle voldaan, bij deze uitspraak neder.

Het gevolg van deze kwestie was, dat er op voorstel van Dr. S. J. van Roijen besloten werd, ook bij geschillen in eigen kring, van *Arbitrage* gebruik te maken.

Op voorstel van Dr. Voorhoeve werd de uitvoering als volgt geregeld:

Wanneer twee der collega's een kwestie hebben, dan wordt de oplossing daarvan, wanneer zij het onderling niet eens kunnen worden, door hen opgedragen aan twee arbiters; ieder der twee collega's bovengenoemd, benoemt een dier arbiters; die twee arbiters kunnen dan zoo noodig, een derde benoemen

Op dezelfde vergadering kwam even ter sprake de polemiek, die gevoerd werd en wordt door collega Van der Stempel in het Medisch Weekblad.

De redactie van de *Handelingen* werd opgedragen aan den Voorzitter en den Secretaris der vereeniging.

Naast tal van praktische zaken, werden o. a. de volgende onderwerpen op de verschillende vergaderingen behandeld:

J. I. A. B. van Roijen, *De leekenpraktijk.*

Dr. N. A. J. Voorhoeve, *Wat is Homoeopathie?*

W. Rolvink, *De stand der Homoeopathie in Duitschland.*

J. Mieg, *Behandeling der Diphtherie.*

H. van Roijen, *Pathogenese en therapeutische indicaties van Sanguinaria Canadensis.*

Dr. S. J. van Roijen, *Cyclamen europ. Slangengiften en Pest.*

J. J. Wouters, *Natrum muriatic. met casuistiek. De aard van de werking der geneesmiddelen.*

Hiermede M. H. gelooft uw Secretaris zijn plicht te hebben gedaan, en een kort, maar z. i., volledig verslag van de werkzaamheden der Vereeniging u te hebben aangeboden.

De Vereeniging is nog klein; maar hij is overtuigd, dat juist in dat kleine de kracht der Vereeniging zit. Hoe vaak, of liever steeds, kan men in het praktische medische leven bemerken dat juist in het kleine de kracht schuilt; — men komt daardoor tot het grootere en grootste, wat met behulp der geneeskunde te bereiken is.

Dat het aldus ook met de Vereeniging van homoeopathische Geneesheeren in Nederland zal geschieden, daarvan is hij overtuigd.

De Secretaris,

DR. VAN DER STEMPEL.

WAT IS HOMOEOPATHIE?

M. H. Wanneer wij een Kring of Vereeniging vormen van homoeopathische geneeskundigen, zooals wij in onze eerste bijeenkomst besloten hebben, moeten wij de reden kunnen opgeven, waarom wij dit doen, en moet het ons helder voor oogen staan, waarom wij — die ons homoeopaten noemen — ons onderscheiden van onze allopathische collega's.

Dat wij in de *eerste* plaats *artsen*, en niet homoeopathische geneeskundigen zijn, daarover zullen wij het allen eens zijn. In vele opzichten toch verschillen wij niet van onze allopathische collega's. Alhoewel op het gebied der Chirurgie en Obstetrie veelal de aanwending van homoeopathische artsenijen zal te pas komen, zijn wij toch geen homoeopathische chirurgen en obstetrici. Zelfs zijn wij, waar het de algemeene therapie der interne ziekten geldt, volstrekt niet alleen homoeopaten, maar gaan ook op dat uitgestrekte gebied bij allerlei gevallen op dezelfde wijze te werk als de geneeskundigen van andere scholen.

Het heeft misschien zijn nut, ten einde ons duidelijk voor de aandacht te stellen, dat wij als therapeuten slechts in beperkten zin volgens de beginselen der homoeopathische geneeswijze handelen, even er aan te herinneren, dat de algemeene therapie de volgende afdeelingen omvat:

1° de chemisch-antidotarische behandeling;
2° de prophylactische behandeling;
3° verschillende niet bepaald medicamenteuze behandelingswijzen, zooals de diaetetiek, de hydrotherapie, de climatologie, de balneotherapie en de electrotherapie.
4° de biologisch-geneeskundige behandelingswijze volgens specifiek-curatieve indicatie, zooals Bakody de homoeopathische geneeswijze terecht noemt, en
5° de symptomatisch-geneeskundige behandelingswijze naar specifiek-palliatieve indicatie.

Wij stemmen dus daarin met andere geneeskundigen overeen, dat wij de zooeven onder 1, 2 en 3 genoemde wijzen van behandeling even zoo goed in praktijk brengen. Verschil bestaat alleen daarin, dat wij in de allermeeste gevallen de biologisch-geneeskundige behandelingswijze volgens specifiek-curatieve indicatie in toepassing brengen, terwijl onze allopathische collega's dit nimmer — of zoo al, dan onwillekeurig — doen, en wij in slechts zeldzame gevallen de symptomatisch geneeskundige behandelingswijze naar specifiek-palliatieve indicatie te hulp roepen, terwijl onze allopathische collega's bijna uitsluitend daarnaar handelen. Als voorbeeld, dat wij genoodzaakt zijn, de symptomatische methode te volgen, noem ik het subcutaan injiceeren van hydrochloras morphine bij galsteen-koliek, bij niersteen-koliek, de aanwending van Digitalis of Strophantus in het laatste stadium van hartgebreken.

Op een *beperkt* gebied onderscheiden wij ons dus van andere geneeskundigen. Tegenover andersdenkende collega's dit te constateeren, kan zijn nut hebben.

Wanneer wij het hierover — wat ik niet betwijfel — met elkaar eens zijn, dan is de beantwoording van de vraag: »Wat is dan het *wezen* van deze geneeswijze?" van gewicht.

De beantwoording van deze vraag: »Wat is Homoeopathie?" schijnt niet door allen, die zich homoeopathische geneesheeren noemen, op dezelfde wijze te geschieden. Daarom dacht ik, toen collega Van Roijen Sr. mij vóór onze eerste bijeenkomst schreef, of ik een onderwerp wist ter behandeling, dat het van belang was, deze vraag eens eenigszins uitvoerig met elkaar te bespreken, en, zoo het kon, vast te stellen, wat volgens het oordeel der hollandsche homoeopathische geneesheeren onder Homoeopathie verstaan moet worden.

Gaarne heb ik om die reden op mij genomen, de bespreking dier kwestie in te leiden, en meen ik dit niet beter te kunnen doen, dan door u mede te deelen, hoe *mijns* inziens de beantwoording dezer vraag luiden moet.

Welnu, ziehier dan wat ik er van denk.

De homoeopathische geneeswijze berust op het »Similia

similibus curantur." Dit beginsel, en dit alleen, maakt haar wezen uit en bepaalt haar omvang.

Uit dit beginsel vloeit voort al hetgeen de homoeopathische geneeswijze van andere geneeswijzen onderscheidt.

Naar het mij voorkomt, kan men nu, hetgeen uit het Similia similibus voortvloeit, het best onder *vier* hoofden brengen:

1° Wij moeten ons een zoo nauwkeurig mogelijk beeld trachten te maken van den *aard* der ziekte. Dit moet op meer nauwkeurige wijze geschieden, dan de geneeskundigen, die volgens andere geneeswijzen hunne zieken behandelen, gewoon zijn te doen. Niet alleen toch moet een nauwkeurige diagnose gesteld worden overal waar dit mogelijk is, niet alleen moeten de *objectief* waarneembare verschijnselen in aanmerking worden genomen, maar ook de *subjectieve* bezwaren moeten niet over 't hoofd worden gezien. In dit opzicht onderscheiden wij ons derhalve van andere geneeskundigen.

2° Een nauwkeurig beeld der artsenij-werking of der artsenij-kracht moet worden verkregen, en wel door middel van experimenten op gezonden (zoowel menschen als dieren). Ook hierbij moet op de subjectieve bezwaren worden acht geslagen. Ook hierin onderscheiden wij ons van de andere geneeskundigen.

3° Een vergelijking dezer beide beelden leidt tot de aanwending van één enkel geneesmiddel. Wij homoeopaten volgen dus een strikt *vergelijkende* methode. Ook hier dus weder verschil met de allop. collega's.

4° Dit geneesmiddel moet in zoo klein mogelijke dosis worden aangewend, terwijl de allopaten gewoonlijk de dosis zoo groot mogelijk geven. Opnieuw dus verschil tusschen ons en de allopaten.

Wanneer ik beweer, dat door deze vier eischen het wezen en de aard der homoeopathische geneeswijze bepaald wordt, spreekt het ook vanzelf dat de uiteenzetting van Prof. Bakody, volgens welke Hahnemann's methode van genezen op vier fundamenteele grondbeginselen berust, bij mij evenzeer volkomen instemming vindt.

Ofschoon ik weet, dat deze vier grondbeginselen bij u

allen overbekend zijn, acht ik het toch niet overbodig, ze bij deze gelegenheid nog even in onze herinnering terug te roepen. Zij luiden namelijk aldus:

1. Het experimenteele onderzoek met een enkele artsenij aan gezonde menschen en dieren, en dat in verschillende giften, met waardeering van alle functioneele, pathologisch-physiologische, pathologisch-histologische, chemische en toxische veranderingen.
2. Het nauwkeurig vergelijken der door deze enkelvoudige artsenij bij den gezonde te voorschijn geroepene pathologisch-physiologische en pathologisch-anatomische veranderingen met de haar gelijksoortige, uit een hypothetische krankheidsoorzaak ontstane veranderingen bij de natuurlijke ziekten.
3. De aanwending van een enkele artsenij voor therapeutische doeleinden, en wel in overeenstemming met de Simile-wet — het Similia similibus — uit het experiment aan den gezonde afgeleid.
4. De aanwending van het causaal-specifieke geneesmiddel in zoodanigen vorm en hoeveelheid, dat elke pathogenetische nevenwerking op het organisme uitgesloten is.

Iedereen, die deze beginselen huldigt, kan ik dus als een homoeopathischen collega erkennen, al moge hij ook in velerlei opzicht van mij verschillen (b. v. grootte der dosis, alterneeren der artsenijen etc.)

Eenmaal dit vastgesteld zijnde, en toegestemd hebbende, dat het wezen der Homoeopathie ligt in het beginsel »Similia similibus," behooren wij de vraag te beantwoorden: Wat zegt ons het beginsel Similia similibus? En dan geloof ik daarop geen duidelijker antwoord te kunnen geven, dan dit:

Pathologische toestanden worden door zoodanige artsenijen tot genezing gebracht, die in hare physiologische werking verschijnselen vertoonen, gelijkend op de aanwezige pathologische verschijnselen.

Prof. v. Bakody formuleert het »Similia similibus" op de volgende wijze, die ik hier volledigheidshalve inlasch:

Naar de inductief-empirische methode Hahnemann's worden in overeenstemming met de genetische phasen der

inwendige ziekteprocessen zoodanige artsenijen aangewend, die in het kranke organisme dezelfde weefsels specifiek aandoen, in welke zij, bij het gezonde organisme toegepast, gelijksoortige anatomisch-physiologische veranderingen te voorschijn roepen.

Als voorbeelden van deze behandeling volgens de Simile-wet noem ik Phosphor bij pneumonia crouposa, Mercur. sublim. bij dysenterie, Merc. cyanat. bij diphtheritis, Bryonia bij pleuritis, Sulphur bij eczema. Het behandelen van mazelen met Morbilline, van variolae met Varioline is dus niet homoeopathisch. Om dit te zijn, zou Morbilline of Varioline physiologisch moeten worden onderzocht en zou geconstateerd moeten worden, dàt de bij gezonde individuen daarbij intredende verschijnselen gelijksoortig zijn *aan* of gelijken *op* de groep van abnormale verschijnselen, die wij morbilli, variolae etc. noemen.

Dit onderzoek is evenwel *niet* geschied, en dientengevolge evenmin kunnen worden vastgesteld, dat de aanwending van Morbilline e. d. op het Similia similibus berust.

Een dergelijke aanwending van artsenijstoffen is om die reden niet homoeopathisch. Zij behoort tot het gebied der *Isopathie*, en het is, dunkt mij, van belang, deze twee *scherp* van elkaar te onderscheiden.

Bij Psorinum — het uit schurftetter bereide praeparaat — is dit anders. Dit is wel physiologisch onderzocht, en als zoodanig gevonden, dat het een sterk jeukend eczema te voorschijn roept, dat in de warmte van het bed vooral zeer lastig te dragen is. Ook Otorrhoe van dunne, stinkende pus, en ulcera, die moeielijk genezen, werden er door te voorschijn gebracht.

Hering was het, zooals gij weet, die in 1831 het vermoeden uitte, dat Psorinum tegen scabies, het gif van dolle honden tegen hydrophobie, pokkengif tegen pokken heilzaam zou zijn. Hering raadde destijds aan, de uitslagstoffen te potentieëren en achtte het een groote ontdekking, dat contagiën geneeskrachtig werken. »Krankheit selbst — zeide hij — muss Mittel liefern, Krankheit zu vertilgen."

In 1833 verscheen van de hand van Dr. Lux: »Die Isopathie der Contagionen." Alle besmettelijke ziekten —

beweerde deze — bevatten in hare besmettingsstof het middel tot hare genezing. Dr. Grosz verdedigde deze hypothese en zeide, dat hij de stelling »aequalia aequalibus" reeds lang als juist erkend had.

Nu is het wel waar, dat Hering's en Lux's uitingen steun vinden in de aanwending van Koch's tuberculine, maar daarom is de behandeling met deze stof nog niet homoeopathisch.

Het glycerine-extract der tubercel-bacillen toch heeft ontwijfelbaren invloed op het door tubercel-bacillen te voorschijn geroepen ziekte-proces, en het schijnt niet te kunnen worden ontkend, dat onder zekere voorwaarden deze invloed een genezende is.

Is dit waar, dan is dus hier het ziekmakende agens ook het genezende.

Evenzoo schijnt het te zijn bij tetanus en bij diphtheritis.

Bij tetanus werd de immuun-makende en genezende kracht van het tetanus-gif, dat door aanwending van hitte zwakker gemaakt was, zijn specifieke werking evenwel *niet* verloren had, aangetoond.

Evenzoo bij diphtheritis. Het gif zelf, zegt Behring, heeft de genezende kracht.

Derhalve zouden hier de specifiek ziekmakende stoffen zelf de genezende werking hebben.

Is dit nu Homoeopathie? Ik betwijfel het. Zoover ik heb kunnen nagaan, wat daarover geschreven is, is toch niet aangetoond, dat ter *genezing* van tetanus en ter *genezing* van diphtheritis het tetanus-geneesserum, resp. het tetanus-gif, en het Behringsche geneesserum, tegen diphtheritis aangewend kan worden in een zoodanige dosis, dat elke pathognomische nevenwerking op het gezonde organisme uitgesloten is, terwijl dit toch één der eischen van de homoeopathische geneeswijze genoemd moet worden.

Gaarne evenwel wil ik dienaangaande het gevoelen der aanwezige collega's vernemen.

Wat ik dus beweerd heb, komt hierop neer, dat de homoeopathische geneeswijze een bepaald afgerond geheel vormt, en men alleen dan van een zuiver homoeopathische behandeling spreken kan, wanneer deze beantwoordt aan de vier eischen:

1. Juiste kennis van het ziektebeeld.
2. Grondige kennis van het artsenijbeeld.
3. Aanwending van één geneesmiddel, na een vergelijkend onderzoek ingesteld te hebben van ziekte- en artsenijbeeld.
4. Toedienen der gekozen artsenij in zoodanige hoeveelheid, dat er geen verergering van den bestaanden abnormalen toestand intreedt.

Ziedaar hetgeen ik over de vraag: »Wat is Homoeopathie?" in het midden te brengen heb. Naar ik hoop, zal het ook de uitdrukking zijn van hetgeen gij, geachte collega's, dienaangaande denkt. Mocht dit niet zoo zijn, ik zal gaarne vernemen in welk opzicht gij een ander gevoelen zijt toegedaan, om, na ernstige bespreking, zoo mogelijk tot volkomen overeenstemming te komen in de beantwoording van dit in de eerste plaats door ons te beslissen vraagstuk.

Dr N. A. J. VOORHOEVE.

Bij de discussie over de voordracht van *collega Voorhoeve*, blijken de aanwezigen met het gesprokene in te stemmen. Wel wordt het denkbeeld opgeworpen, dat in hun werking op de zieke cel homoeopathische en isopathische middelen identiek zullen blijken, maar bewijzen zijn vooralsnog niet aan te voeren.

De vraag wordt gesteld: *Is Isopathie de methode, die geneest door de stof, die de ziekte veroorzaakt, of door een ziekteprodukt*? 't Eerste wordt *ontkend*, het tweede *bevestigd*.

SLANGENVERGIFTEN. *)

Toen bij het uitbreken der pest in Azië, namelijk in Engelsch-Indië, de bespreking dier ziekte op onze agenda was geplaatst, werd reeds terstond het vermoeden uitgesproken, dat de middelen tot bestrijding er van gezocht moeten worden onder de slangenvergiften. Dit vermoeden is versterkt door de proeven van Daene, die van deze vergiften prophylactisch en curatief gebruik maakte, en naar het schijnt met goed gevolg. Wij weten zeer goed, dat de gevallen, die met denzelfden nosologischen naam bestempeld worden, toch onderling in meer of minder belangrijke punten verschillen en zoo is het ook het geval met deze groep van vergiften, die in hoofdtrekken, in algemeene pathogenetische werking groote overeenkomst vertoonen, maar die toch in de bijzonderheden, in voor ons karakteristieke verschijnselen van elkander verschillen. Ik zal eenige punten van verschil tusschen de verschijnselen, die het eene en het andere vergift teweegbrengen, vermelden, maar hoofdzakelijk de aan allen gemeene pathogenetische werking bespreken.

De giftslangen hebben in de bovenkaak aan weerszijden een gifttand, die gewoonlijk achterwaarts in een plooi van het tandvleesch is verborgen. Die tand kan door het dier willekeurig worden opgericht, om bij den beet het vergift in de wond uit te storten. Deze tanden zijn bij eenige soorten hol, bij andere gegroefd; zij staan in verbinding met een giftklier, die anatomisch niet anders is dan de parotis, wier functie nu niet is de afscheiding van speeksel, maar van een zeer vergiftige vloeistof. Holle

*) Met afwijking van de chronologische orde heeft de Redactie, wegens de actualiteit van het onderwerp, nu reeds het volgende, uitgesproken den 19 September 1900, gemeend te moeten plaatsen.

tanden vindt men bij de geslachten Crotalus, Trigonocephalus, Bothrops en Vipera; gegroefde bij de geslachten Naja en Elaps.

De hevigheid van de gevolgen van een beet hangen af: 1° van de meerdere of mindere giftigheid van de slang; 2° van de hoeveelheid van het ingebrachte vergift; eene slang, die reeds eenige malen achter elkander heeft gebeten, bezit dan slechts een geringe hoeveelheid van het vergif; 3° van het weerstandsvermogen van den gebeten persoon. Vroeger meende men, dat het slangenvergift onschadelijk was, als het in de maag werd gebracht, mits de mond, de keel, de slokdarm en de maag zelve niet gewond waren. Die meening is gebleken niet geheel juist te zijn; alleen dan, als de maag gevuld is, wordt het vergift verteerd door het maagsap. Komt het in de ledige maag, of zoodanig verdund, dat het door het slijmvlies van de eerste wegen kan worden geabsorbeerd, dan vertoonen zich wel degelijk verschijnselen van vergiftiging.

Even als van de meeste dierlijke vergiften is de werking der slangenvergiften in hooge mate deprimeerend en destructief. Het bloed verliest spoedig het vermogen om te stollen; er ontstaan bloedingen in de holten, ecchymosen in de sereuse weefsels en de huid. Door den veranderden aard van het bloed ontstaat een gele huidverkleuring, die op icterus gelijkt. De verschijnselen na den beet zijn: blauwe verkleuring van de gebetene plaats, daarna zwelling, die zich verder over het lichaam verspreidt, en zoo belangrijk kan zijn, dat zij door opzwelling van den hals aanleiding geeft tot verstikking. De omtrek vertoont een aantal petechien; daarna ontstaat eene boosaardige ontsteking met afscheiding van slechten etter en gangreen, die dikwijls een groote uitgebreidheid huid verwoest. Volgt de dood niet spoedig, dan ontstaan er multiple metastatische abscessen. Het geheel geeft dan het beeld van septicaemie. Bij zeer hevige inwerking van het vergift komt het niet tot de genoemde verschijnselen; de patiënt ontstelt, ziet angstig en valt dood neder, als door den bliksem getroffen.

Is het verloop minder snel, dan treden de volgende verschijnselen op, die ook door het onderzoek door innemen

zijn gevonden. Angst, neerslachtigheid, vergeetachtigheid, onverschilligheid voor alles, delireeren, krampen, convulsies, beven, sidderen, verlammingen, die vele jaren kunnen duren, gevoel van samensnoering, zoodat elk kleedingstuk drukt, moeilijk slikken, zelfs als hydrophobie, flauwte, collapsus. Duizeligheid, hevige hoofdpijn, zwart worden voor de oogen, ontsteking en bloeding der oogen, gele kleur der sclerotica. Doofheid of overgevoeligheid voor geluid. Aangezicht rood opgezet of bij flauwte bleek, icterische kleur. Tong gezwollen, beslagen; dorst, maar drinken valt moeilijk; braken van de spijzen, gal en bloed. Zweren en diphtheritisch beslag van mond en keel. Stinkende diarrhee; ontlasting van slijm en bloed. Urineafscheiding verminderd. Beklemde ademhaling; hartslag frequent, maar krachteloos. In de ledematen tintelen en doofheidsgevoel; oedeem der voeten. In de huid jeuken, blaasvorming, furunkels en carbunkels, die slechten etter afscheiden en gangreenesceeren, pustula maligna, ulcera met gangreneuse oppervlakte. Zwelling en verettering van de klieren, vooral in de oksels, de liezen en het mesenterium met slechten etter. Als bijzonderheden moet nog opgemerkt worden, dat bij eenige slangenvergiften is waargenomen, dat de patiënt nergens druk verdraagt en dat vele verschijnselen in den slaap verergeren.

De slangenvergiften behooren dus wel tot de boosaardigste en zijn volgens het homoiopathische principe juist daarom de middelen, die bij de boosaardigste ziekten vooral kunnen zijn aangewezen. Met groote gelijkenis zijn deze vergiften evenwel niet volkomen gelijk. Elk hunner vertoont eenige eigenaardigheden, doch het onderlinge verschil is meer van quantitatieven dan van qualitatieven aard. Bij het een treedt een symptoom meer op den voorgrond, dat bij een ander wel niet ontbreekt, maar toch niet zoo sterk te voorschijn treedt. De hevige inwerking op de bloedmenging is zeer duidelijk, maar vertoont zich niet bij allen gelijkelijk en even sterk. Bloedingen treden het sterkst op den voorgrond bij Crotalus horridus en Bothrops lanceolatus uit alle openingen, zelfs met openbreken van oude litteekens; ook Elaps corallinus heeft

belangrijke bloeding, maar die vertoont zich het duidelijkst uit de longen; Trigonocephalus Lachesis en Vipera Berus vertoonen minder bloeding en Naja tripudians nog minder.

Op verschillende plaatsen ontstaan abscessen en ulcera; die van Lachesis, Elaps en Vipera gaan licht gangreenesceeren en ontstaat dat gangreen ook op plaatsen ver verwijderd van de gebetene plek; ook bij de andere komt gangreen voor, maar hebben zij meer de vorming van ichoreusen etter en het ontstaan van metastatische abscessen, in de eerste plaats Crotalus en Bothrops, in de tweede plaats Lachesis, Elaps en Naja, terwijl metastatische abscessen bij Vipera weinig voorkomen. De slechte toestand van het bloed veroorzaakt een haematogenen icterus, het meest bij Crotalus, Bothrops en Vipera, maar ook bij Lachesis en Naja. Van de psychische verschijnselen heeft Elaps het bijzondere, dat de patiënt wel kan spreken, maar niet begrijpt wat een ander zegt; Bothrops heeft volslagen aphasie, geheel verlies van het woordgeheugen, niet te verwarren met de onmogelijkheid van spreken bij Naja, waar het gebrek ligt aan de spraakorganen. Alle veroorzaken verlamming, die soms jaren lang kan duren. Krampen, convulsies van allerlei aard vindt men bij Elaps en Naja; bij deze laatste treden nerveuse verschijnselen sterk op den voorgrond; bij Vipera epilepsie. Intermissiën van 2 tot 4 dagen zijn duidelijk bij Crotalus en Naja; bij Vipera is de periode 1 jaar en kunnen de aanvallen zich jarenlang herhalen.

De meeste verschijnselen zijn rechts bij Crotalus, Bothrops en Elaps; links bij Lachesis; eenzijdig rechts of links, maar meest rechts bij Naja; bij Vipera lijdt geen der beide zijden het meest. Hinder van druk der kleederen vooral bij Lachesis en Vipera.

De hoofdpijn van Crotalus is in den rechter slaap tot naar de kruin met blindheid; Lachesis linker slaap naar den hals; Naja linker oogstreek tot naar het achterhoofd; Elaps rechts voorhoofd tot naar achter; Bothrops eenzijdig rechts; Vipera zwaarte en hevige pijn in het geheele hoofd. De vergelijking van de verschijnselen in andere organen zal ik niet geven, dat zou ons nu te ver leiden en men

kan de middelen voor elk bijzonder geval zoo noodig nazien. Opmerkelijk is het, dat het vergift van Amerikaansche en Aziatische slangen onderzocht is, terwijl van de inlandsche adder, Vipera Berus, slechts de verschijnselen van beet bekend zijn en opzettelijk onderzoek, voor zoover ik weet, geheel ontbreekt. Middelen, die met slangenvergiften vergeleken moeten worden, zijn Apis, Arsenicum, Carbo vegetabilis, Phosphor en nog eenige andere.

Het beeld der slangenvergiften wijst op de meest boosaardige ziekten en daaronder ook de pest, die aanleiding tot dit opstel heeft gegeven. Zooals ik reeds in het begin heb gezegd, zijn door Majoor Deane in Engelsch-Indië de slangenvergiften gebezigd als geneesmiddelen bij pest. Hij gebruikte Crotalus en Naja meest subcutaan of ook endermatisch, maar toch ook per os. Eén geval kreeg Apis inwendig. Geheel zuiver zijn de waarnemingen niet, omdat Daene naar de verschijnselen ook andere middelen tegelijk, of na het slangenvergift toediende. Hij heeft de resultaten van 18 gevallen beschreven, waaronder 2 van patiënten, die bijna reeds stervende in behandeling kwamen. Van de 18 patiënten zijn 5 overleden, dat is $33^1/_3$ $^0/_0$; trekt men de beide moribunden af, dan is de sterfte van 16 gevallen 4, dat is 25 $^0/_0$, terwijl de sterfte gewoonlijk was tusschen 60 en 90 $^0/_9$ gemiddeld tusschen 70 en 80 $^0/_0$ De gunstige invloed van de behandeling met slangenvergiften is dus wel duidelijk. Niet bij alle gevallen heb ik mij met de middeldiagnose van Daene kunnen vereenigen, met name niet bij het 8ste geval, waar zich de pneumonische vorm schijnt vertoond te hebben, en dan zou niet Naja, maar Elaps aangewezen zijn.

Ervaring in de behandeling der pest hebben wij niet en acht ik dit een groot geluk; en het is ook te wenschen, dat wij van deze verschrikkelijke ziekte verschoond mogen blijven. Mocht het ongeluk ons treffen, dan zijn zeker slangengiften de middelen, waarop in de eerste plaats onze aandacht moet zijn gevestigd. Dan moet ook het vergift van onze adder niet vergeten worden; met eenig verschil heeft dit dezelfde trekken, als dat van de buitenlandsche

slangen en ook in de werking van het addervergift vindt men het beeld der pest terug.

Het is verleidelijk om dit onderwerp nog uit te breiden tot andere ziekten, om slechts te noemen diphtheritis, phlegmone, erisypelas, in het kort tot die ziekten, welke in den volksmond met den naam van bloedvergiftiging worden bestempeld; maar ik zal dit alles laten rusten.

D[r] S. J. VAN ROIJEN.

Discussie:

Voorhoeve (den Haag) wenscht de meening der aanwezigen te weten omtrent de sterkte der toe te dienen giften: Deane gaf ongeveer 1/000, dat is de 3[de] decimale verdunning.

Van Roijen (Rotterdam) acht het gevaarlijk zulke hevige middelen in de 3[de] decimale te gebruiken.

Van Roijen (Utrecht) meent, dat men het best doet 1 of 2 druppels der 6[de] decimale op een spuitje gesteriliseerd water subcutaan te injiceeren.

Van der Harst (Alfen) vraagt, of men bekend is met de pathogenetische werking der middelen, wanneer zij subcutaan geinjiceerd werden; van verschillende kanten werd er op gewezen, dat een beet is een subcutane injectie.

Van der Stempel (Zaandam) wijst er op, dat door de directe verbinding van Rotterdam met Glasgow, gevaar dreigt wegens de slechte quarantaine en dat het dikwijls, vooral bij passagiersbooten, moeilijk is behoorlijke contrôle uit te oefenen. Als voorbeeld van onvoldoend toezicht haalt hij aan, dat het vorige jaar een schip met pokken te Zaandam kwam.

Van Roijen (Rotterdam) stemt toe, dat het toezicht onvoldoende is. Hij deelt mede, dat de Gezondheids-commissie aldaar aan de artsen een circulaire heeft gezonden met raadgevingen omtrent vervoer van besmette en verdachte personen, en hun aanbeveelt in twijfelachtige gevallen terstond den bijstand van een der artsen uit het ziekenhuis in te roepen, wijl deze wel het eerst met de pest bekend zullen worden.

DE LEEKENPRAKTIJK.

In de vergadering van 30 November 1898 leidde de heer J. I. A. B. v. Roijen van Rotterdam het onderwerp in: »*de Leekenpraktijk.*"

Door het o. i. groote belang, hebben wij deze lezing, of liever improvisatie, in haar geheel uit de notulen overgenomen, nadat de heer v. R. zelf haar nog eens goed had nagezien. Tevens is hiermede een goed middel ons in de hand gegeven een nog niet afgedane zaak weer op te rakelen.

Collega J. I. A. B. van Roijen constateert, dat de leekenpraktijk zich gestadig uitbreidt. Als bewijs daarvoor haalt hij o. a. aan het bloeien van de homoiopathische apotheken, ook daar waar weinig recepten worden afgegeven, alsmede den ruimen aftrek dien »Merckens Huisdokter" vindt.

Hij heeft zich afgevraagd, wat daar vóór te zeggen is en wat er tegen.

Om hierover een juist oordeel te vellen, acht hij het noodig, dat wij de leekenpraktijk in categorieën verdeelen om het overzicht te vergemakkelijken. Hij meent ongeveer de volgende indeeling te kunnen maken:

1° die praktijk, waarin door den leek alleen in eigen gezin geneesmiddelen worden toegediend;

2° die, waar ook hulp wordt verleend aan vrienden en kennissen, hetzij omdat onder hen zijn, die geen hulp bij allopathische doktoren konden vinden en geen homoiopathischen geneesheer konden bezoeken, hetzij om, naar zij meenen, zoodoende de Homoiopathie te bevorderen;

3° waar door leeken wordt gepraktiseerd in hunne omgeving, ook als in de plaats hunner inwoning een homoiopathisch geneesheer is gevestigd;

4° waar de leeken sub 3 nog met een schijnbaar menschlievend doel handelen, gaat de 4e categorie uit van het doel, »er een goed zaakje" van te maken. Zij laten zich honoreeren en treden openlijk op als kwakzalvers;

5° waar geen eigenlijke praktijk wordt uitgeoefend, maar een groothandel in apotheekjes en populaire boeken wordt gedreven.

Gaan wij thans deze rubrieken uitvoeriger na, vooral met het oog op wat er vóór en wat er tegen te zeggen is, dan moeten wij bekennen, dat er voor de eerste drie categorieën een lans te breken is. Het is niet te ontkennen, dat daardoor dikwijls voor het eerst een duurzame grond is gelegd voor de belangstelling in onze geneesmethode.

Aan den anderen kant evenwel moet men niet uit het oog verliezen, dat eensdeels daardoor in ernstige gevallen dikwijls te laat de hulp van een medicus wordt ingeroepen, anderdeels daardoor de voorschriften en adviezen van dezen aan een dikwijls domme en wijsneuzige kritiek worden onderworpen, gebaseerd op slecht begrepen indicaties van den »papieren huisdokter."

Het prestige van den geneesheer lijdt er onder, zoowel tegenover den patiënt als tegenover de buitenwereld, wanneer de leekenpraktikant tot in het bespottelijke opgeeft van zijn eigen kundigheden.

Voorts dient niet te worden vergeten, dat dikwijls de afkeer van de Homoiopathie zijn grond vindt in deze onbevoegde uitoefening der geneeskunde, wat door hen dikwijls wordt beschouwd als behoorend tot de Homoiopathie. De zaak wordt er nog erger door, als die leek-homoiopaat, prat op zijn halve geleerdheid, met een allopathisch medicus in discussie treedt. In het Januari-nummer van dit jaar heb ik in het »Homoeopathisch Maandblad" nog op dit euvel gewezen.

Niet alleen evenwel medici, ook leeken vinden aanstoot in dit praktiseeren, beschouwen het, en met recht, als kwakzalverij en rekenen ons onwillekeurig ook als daarmede annex. Meer dan eens heb ik gehoord: »Ja, dokter, ik heb er lang tegen opgezien bij u te komen,

daar ik mij maar niet kan indenken, dat het een wetenschappelijke methode is, wanneer een ieder die maar kan uitoefenen."

Wij, homoiopathen, vormen de minderheid; wij behooren dus vooral niet te vergeten, dat, is ons doel de Homoiopathie ingang te doen vinden, alle steenen des aanstoots zooveel mogelijk uit den weg geruimd dienen te worden.

Wat de beide laatste categorieën van leeken-praktijk betreft, deze zullen wel door geen weldenkend mensch verdedigd worden. Men kan de hiertoe behoorende lieden gerust onder de bedriegers rangschikken. Onder hen zijn vele, die met een bezending »huisdokters" en apotheekjes »den boer op" gaan; zij trachten den eenvoudigen man uit de lagere volksklasse in het idee te brengen, dat hij door het aanschaffen van zoo'n boek en zoo'n apotheekje een geneesheer missen kan; de reeds onder behandeling zijnden, maken zij dikwijls wijs, dat het noodzakelijk is zich die voorwerpen aan te schaffen, als men door een homoiopathisch arts behandeld wil worden. Dit soort van lieden steekt de Homoiopathie volkomen in het kleed der charlatannerie, zij geven haar zeker den allerslechtsten schijn.

Wat het zich laten honoreeren van een leeken-praktikant betreft, Dordrecht zou ons daarvan, om een voorbeeld te noemen, vreemde dingen kunnen mededeelen, velen uwer ten deele bekend.

De groote vraag is thans: »Hoe komen wij tot verbetering?" Zeker wel het beste middel is, dat ieder onzer in eigen kring voortdurend zijn stem verheffe tegen de behandeling van patienten door leeken. De aanhouder wint. Hoe moedeloos ons werk in dezen ook mag zijn, op den duur MOET het succes hebben, wanneer telkens en telkens ons waarschuwend woord wordt gehoord. Ook in het »Maandblad" moeten wij er tegen opkomen, zooals ook reeds enkele keeren geschied is.

Van niet minder belang is, mijns inziens, dat er paal en perk gesteld worde aan den overmatigen verkoop der papieren huisdokters. De moeilijkheid hiervan, n.l. het financiëel belang van schrijvers en uitgevers, is niet te ontkennen. Een goede stap in die richting zou echter

reeds zijn, indien de aanprijzing dezer werkjes in het »Maandblad" achterwege bleef. Ook bij de apotheken kunnen wij moeite doen, den verkoop van Merckens Huisdokter te staken of te verminderen.

Wat in het »Maandblad" ook niet dient te worden opgenomen, d. i. de geneesmiddelleer, zooals die in de laatste jaargangen is verschenen.

Dringend noodig is het, de reclame makende, handeldrijvende praktikanten tegen te werken, *desnoods* door hen met de wet te dreigen, want verkoop van geneesmiddelen door onbevoegden, is bij de wet verboden.

Van het Hoofdbestuur der Vereen. t. b. d. Hom. in Nederland kan in 't algemeen tegen de leekenpraktijk een groote invloed uitgaan.

Door ons optreden tegen de leekenpraktijk bereiken wij, homoeopathische medici, tevens een zuiverder standpunt tegenover onze allopathische confraters. Wij geven hun daarmede duidelijk te kennen, dat wij niet over één kam geschoren wenschen te worden met die leekenpraktikanten. Waar zij het knoeiwerk dier lieden ons veelvuldig voor de voeten gooien, kunnen wij hen dadelijk doodslaan door te wijzen op ons streven in dezen. Niet ondienstig zou het zijn, indien in deze vergadering een motie tegen de leekenpraktijk werd aangenomen en b.v. ter plaatsing in het Ned. Tijdschr. v. Geneesk. werd aangeboden.

De hoofdinhoud van de hierop gevoerde discussie was het volgende:

De heer Rolvink stelt zich er eenig nut van voor, wanneer een aanschrijving, met den boven aangegeven inhoud, gezonden werd aan de Afdeelingen en aan de Apothekers.

Algemeen was men het er over eens, dat hoofdzakelijk de leekenpraktijk moet worden tegengegaan, die een beroep vormt voor zekere individuen.

De andere categorieën hebben, in vele gevallen, nog reden van bestaan. Men mag niet uit het oog verliezen, dat de Homoeopathie aan de leeken zijn grootste uitbreiding te danken had, »*tot dusverre.*"

Maar al is men het hierover eens, nu zijn we reeds een ander stadium ingetreden, en behoeven we, om de enkele voordeelen, de groote nadeelen niet over het hoofd te zien. De uitgave van een kleine *handleiding* blijft gewenscht, niet het minst, die voor spoedeischende gevallen.

Maar niet genoeg kan men er den nadruk op leggen, hoevele gevallen zich voordoen, waar, door te late hulp, de kans op genezing uiterst gering wordt.

De verspreiding van »*Merckens Huisdokter*" te keeren, acht de meerderheid een onbegonnen werk; nutteloos ook een aanschrijving aan de Apothekers.

Wel zou een wenk van het *Hoofdbestuur van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie* veel nut kunnen doen. Evenwel ook een artikel, door alle medici onderteekend, in het *Maandblad.* De heer *H. van Roijen* te Rotterdam (thans te Zwolle), belast zich met de Redactie daarvan, en zal het, ter verdere goedkeuring, aan de collega's rondzenden.

Op de daaropvolgende vergadering, (15 Februari 1899), bespreekt Collega *Voorhoeve*, allereerst de weigering van het Hoofdbestuur, om het artikel, van *Collega H. van Roijen*, in het *Homoeopathisch Maandblad* op te nemen. *Collega V.* deelt mede, dat men de opname niet wenschelijk achtte, uit vrees voor twistgeschrijf; zoo licht zou er een verkeerde indruk door teweeggebracht — en de goede verstandhouding in de Vereeniging verstoord worden.

Wijl men dit niet wenschelijk vond wordt er niet verder op aangedrongen. Toch moet er iets gedaan worden; eene waarschuwing van het Hoofdbestuur uitgaande, kan reeds veel goed doen; terwijl de gevallen, betreffende verkeerde leekenbehandeling, door de medici in het »Homoeopathisch Maandblad" te vermelden, menigeen de oogen zullen openen.

Aanmerking. De redactie vernam uit goede bron, dat het Hoofdbestuur besloten had, zelf een stuk te schrijven. Tot nu toe is het evenwel nog steeds bij dat besluit gebleven!

DE HOMOEOPATHISCHE BEHANDELING VAN DE PEST.

Als vervolg op de interessante studie van Dr S. J. van Roijen, leek het ons niet ongeschikt, een overzicht te geven van de volledige Pestbehandeling.

De literatuur der laatste jaren is er vol van, niet alleen die der officieele, maar ook die van onze school.

Uit vroegeren tijd vond ik alleen het volgende:

Dr J. M. Honigberger, een leerling van *Hahnemann*, maakte de Pest mede te *Constantinopel* in 1836. Hij behandelde de zieken in het Lazaret te *Pera*, en kreeg er zulke schitterende resultaten, dat hij spoedig in genoemde stad tot de beroemdheden behoorde. Het voornaamste preventief en curatief middel was *Ignatia*. Twee jaar later, op weg naar *Lahore*, werd hij zelf door Pest aangetast, en ook hier hielp hem Ignatia.

Overigens had de homoeopathische school geen gelegenheid hare kracht te meten met de Pest.

In de werken van *Hughes*, *Arndt* e. a. vinden we de noodige opgaven van te gebruiken geneesmiddelen, die door hen, natuurlijk op grond van het *Similia similibus*, gekozen waren; maar den toets van de praktijk hadden die opgaven nog niet doorstaan.

De reeds eenige jaren in Engelsch-Indië heerschende Pest, heeft ook de Homoeopaten in de gelegenheid gesteld het Similia op deze gevreesde ziekte toe te passen, en werkelijk met succes.

We zullen voor dit overzicht gebruik maken van eenige publicaties van homoeopaten:

1° *Pestis*, door *Dr Flemming* (*Vratch Homoeopath*) overgenomen in de *Journal Belge d'Homoeopathie*, *1897;*

2⁰ *De Pestbehandeling* door Dr *Mahenda Lal Sircar* te *Calcutta* (*The Calcutta Journal of Medicin*);

3⁰ *Etude sur la Peste*, par le Dr *Sarat Chandra Ghosh* de Midnapore (*Compte rendu du Congrès international d'Homoeopathie à Paris 1900;*

4⁰ de bekende publicatie van *Major Deane*, vertaald overgenomen in de *Allg. Homoöp. Zeitung*, Bnd 139, n⁰ 19 en 20.

Enkele der prophylactische maatregelen enz., door Dr Flemming aanbevolen, zullen we hier laten volgen:

Het is een bekend feit, dat de Pest daar gemakkelijk ontstaat en zich uitbreidt, waar ze minder gunstige hygiënische toestanden aantreft; zij kiest hare slachtoffers het meest onder de arme, slecht gevoede bevolking; zij vernietigt de door uitspatting verzwakte lichamen; zij kiest de reeds ziekelijke individuen uit, en spaart als het ware de gezonde.

De prophylaxis is dus:

1⁰ buitengewone zindelijkheid van het lichaam.

Elken dag het geheele lichaam wasschen met water, waarbij eau de cologne of brandewijn is gedaan.

Het hospitaal-personeel moet kleeren dragen van linnen, dat elken dag ontsmet wordt in damp van boven de 100⁰ C. Indien het mogelijk is, moeten ze elken dag een bad nemen, gevolgd door een inwrijving met *lanoline* of *olijfolie*, om de huid voor te groote droogte te beschutten; want kleine wondjes en scheurtjes bevorderen de besmetting.

In het Oosten is het bekend, dat personen, die door hun beroep met olijfolie omgaan, een zekere immuniteit genieten.

2⁰. Absoluut frissche en zuivere lucht in de woningen.

Gewenscht is het een bordje met *permangaanzure potasch* in de kamers te zetten, en daarop kokend water te gieten.

3⁰. Een gematigd leven leiden, en zich onthouden van uitspattingen. Bij de maaltijden lichte wijnen te gebruiken.

Bij obductie neemt men waar: De lijken van aan *Pest* overledenen, zijn buitengewoon mager, bedekt met talrijke petecchiën, bubonen die soms gangreneus zijn; de

hersenen en de hersenvliezen, de longen en de pleurae zijn hyperaemisch, soms ontmoet men eene Pneumonie. Het rechterhart is gedilateerd en bevat gecoaguleerd bloed. In de maag, in de ingewanden, ziet men vaak een mengsel van zwart bloed; het slijmvlies van het gastro-intestinaal-kanaal, is bedekt met petecchiën.

Infiltraties en ulceraties van de Peyersche plaques ziet men af en toe, de glandulae mesentericae zijn gezwollen; de lever en de nieren zijn iets of wat hypertrophisch, verweekt en van een ietwat donkeren tint.

Alle lymphklieren, en ook het periglandulaire bindweefsel, vertoonen nu eens een hyperaemie, dan weer een ontstekingachtige oedemateuse zwelling, een parenchymateuse hyperplasie en soms suppuratie of groote anaemie.

Men kent 3 vormen, al naar de intensiteit der symptomen.

Bij den lichtsten vorm blijven de zieken vaak ambulant; men neemt koude rillingen waar, algemeene malaise, opgewondenheid, vrees, hoofdpijn, braken en constipatie; het wezen is veranderd, de blik star, het spreken is gejaagd. Gelijktijdig treedt een pijn en zwelling op in de lies, in de heupen, in de submaxillairstreek en ter hoogte der halslymphklieren.

Van den 3^{en} of den 6^{en} dag af, maar het veelvuldigst tegen den 8^{en}, openen zich de bubonen, en de etter wordt ontlast; de zieke zweet dan overvloedig en komt in het reconvalescentiestadium.

De 2e vorm is gekenmerkt door veel heftiger symptomen; oppressie, delirium, sterke hyperaemie der conjunctivae, de tong is dik, carbunkelachtige puisten en petecchien.

Den 3^{en} dag is de tong bijna zwart, tanden bedekt met een zwart dik beslag, zooals bij Typhus, daarna verschijnt diarrhee; de bubonen etteren en de dood treedt in den 4^{en} of den 6^{en} dag; of wel de bubonen gaan open, en de genezing voltrekt zich in één of twee weken.

De derde en heftigste vorm heeft den kortsten duur, eensklaps hevige zwakte, zelfs tot collaps toe. Het wezen drukt angst en vrees uit, deliriën, niet te stillen braken,

pols draadvormig, tong dik, donkerrood, de mictie houdt bijna geheel op; decompositie verschijnselen van het bloed laten niet op zich wachten, petecchien verschijnen op de huid, in de maag, in de intestina en in de longen. De zieke bezwijkt soms binnen 24 uur (*Pestis Siderans*), een andermaal hebben de bubonen tijd zich te vormen, en stooten een ichoreus pus uit, de buik is opgezet, men vindt diarrhee, en braken van zwart vocht; dood op den 3en dag.

Thans de homoeopathische behandeling.

Dr. Flemming beveelt aan, bij het begin van de ziekte:

Mercur. Solub. te geven, de algemeene symptomen van dit middel zijn bijna gelijk aan die van de Pest.

Koude rillingen, algemeene cyanose, koude handen en voeten, wisselend gevoel van hitte en koude van het hoofd en van het lichaam, hitte en heftigen dorst; somnolentie overdag, slapeloosheid 's nachts, voortdurend droomen, vrees, angst en droefheid, verlangen naar den dood, duizelingen, hoofdpijnen, dan eens in het voorhoofd, dan weer in het achterhoofd. Oogen geïnjiceerd, ontsteking der oogleden en van de traanklieren, neusbloedingen, voortdurende jeuk, anaemie der gingivae, foetor ex ore, gezwollen tong, onsteking van de lippen, bloederige afscheiding in de keel, ettersmaak; misselijkheid en neiging tot braken; opgezetten buik, hard en pijnlijk, constipatie en voortdurende tenesmi, of groenachtige slijmerige diarrhee, met pijnlijke scheuten.

Blaaspijnen, mictie druppelsgewijs, vaak bloederig. Icterus, huiderupties van blaasjes, die lucht en etter bevatten, anaemische, ulcereerende puistjes, klierzwellingen, spierrheumatiek.

Merc. 3x kan men, in gevallen gepaard gaande met hevig delireeren, reeds van het begin af met *Belladonna* 3x alterneeren, alle uur. Van veel belang is het ook, baden van 35° C. van een half uur, te geven, driemaal per dag. Bij deliriën, of in comateusen toestand, wasschen van het hoofd, met water van 30° C. Zoodra men een verweeking der *Bubos* waarneemt, dan onmiddellijk *Hepar Sulphur* 4x en *Silicea* 3 alle uur afwisselend.

Zoodra zich petecchiën vertoonen, moet men *Phosphorus* 4x geven; dit is een krachtig geneesmiddel tegen de zwakte, tegen het zinken der vitale krachten en tegen de hyperaemie van alle organen en weefsels.

Bij alle vormen, die gekarakteriseerd zijn door een snelle decompositie van het bloed, moet men bij voorkeur *Lachesis* 6 of *Crotalus* 6 geven. Deze behandeling moet afgewisseld worden met *Arsenic.* 4x, 3 druppels elk uur. Bij dreigende collaps en filiforme pols bovendien eenige doses *Camphora* 1x, 5 gtt pro dosi.

In extreme gevallen moet men overgaan tot intraveneuse injectie van een *physiologische zoutsolutie.*

Verder beveelt hij nog aan een onderzoek naar de werking van *Phalline,* het *toxalbumine* van *Agaricus phalloïdes.*

Koppel verzamelde van 1880—1890 48 vergiftigingsgevallen daarmede. Ter sterkte van 1 : 125000 heeft het Phalline nog de eigenschap een decompositie van het bloed te bewerken. De vergiftiging met deze stof wordt gekenmerkt door petecchiën, hevige cyanose der weefsels, facies hypocratica, comateusen toestand, deliriën, icterus, vettige degeneratie van de lever, hyperaemie van de hersenen en de nieren.

Ook noemt hij nog de *tinctuur* van *Boletus laricis,* dat in de 14e eeuw reeds aanbevolen werd. Ook *Solanine* uit *Solanum tuberos.* en *Solan. nigrum.*

Wanneer, zooals vaak geschiedt, baden moeilijk te geven zijn, dan wrijft men het lichaam in met brandewijn, waaraan *Camphora* is toegevoegd. Op de gezwollen klieren legt men *Mercur. praecip. rub.* 0.2, *Lanolin. Ol. Olivar* aà 15.—

Algemeenen toestand verbeteren door sterke bouillon, eierdooier en wijn.

Thans zullen we kort de indicaties mededeelen der verschillende middelen, door Dr *Mahenda Lal Sircar* en Dr *Sarat Chandra Ghosh* gebruikt bij hunne talrijke Pestpatiënten. We zien hieruit tevens, dat ook hier een sterk individualiseeren noodig is; voorop staan evenwel de slangenvergiften bij de ernstige gevallen.

Crotalus 6 (Sircar, Ghosh) *). Heftige hoofdpijn, deliriën zonder bewusteloosheid en zonder slaperigheid; pijnen in alle ledematen en in het geheele lichaam. Opgewondenheid, neiging tot bloeding uit alle lichaamsopeningen. Pols is week, slap en langzaam; foetide, gallige en sanguinolente evacuaties; droge keel, dorst, groote moeite om vast voedsel te slikken; oogen brandend heet, gingiva bloedend en gezwollen; maag vertoont prikkelingsverschijnselen en kan niets bewaren. Inguinaalklieren gezwollen, spieren weigeren vaak hun dienst, ecchymosen, petecchiën, anthrax, gangreen, abscessen enz. Zwarte, dunne, kwalijkriekende defaecatie.

Lichaamsoppervlakte koud, vooral de extremiteiten; volledige apathie; de patiënt schijnt maar half te leven.

Lachesis 6 (Sircar, Ghosh) geeft goede resultaten, wanneer *Arsenicum* geen genezing geeft en de klierzwellingen neiging vertoonen in nekrose over te gaan.

Lachesis kan met veel succes gegeven worden, wanneer er totale prostratie van de vitale energie optreedt. Bewustzijnstoornissen met braken, diarrhee, choreatische bewegingen der extremiteiten, die bovendien met koud zweet bedekt zijn. Drogen mond, dikke tong, hevigen dorst, droge huid. Braken van voedsel, gal en bloed; diarrhee, afwisselend met constipatie; de neiging tot bloedingen is minder dan bij Crotalus.

Cobra 6 (Sircar) het heftigst van alle slangenvergiften werkend. De werking hiervan is intenser op het zenuwstelsel dan op de circulatie. Men gebruikt het dus wanneer de prostratie hevig is en een cardiale syncope dreigt. De prostratie verdwijnt in de buitenlucht, wordt minder door tabaksrook en verdwijnt geheel door alcohol. Tong en mond droog, geen dorst; de werking van Cobra op het bloed is minder dan van Crotalus en Lachesis, maar niet geheel nul.

Elaps corallinus 6 (Sircar), een ander slangenvergift, dat na Lachesis gebruikt kan worden.

*) Voor het gemak zullen we achter de middelen de eindnamen der beide onderzoekers voegen, daaruit zien we hoever ze overeenkomen in hunne waarnemingen.

Volkomen gemis van het begrip, dat men nog bestaat; men merkt niet dat de tijd voorbijvliegt; duizelingen, hoofdpijnen, neusbloedingen, bloedingen uit oogen, ooren; niet te stillen dorst, galbraken, slijm; bilieuse diarrheeën. Schietende pijnen in inguinaalstreek.

In de foudroyante gevallen moet men de slangenvergiften vooral subcutaan injiceeren.

Ficus religiosa θ (Ghosh). Dit geneesmiddel werd door hem ontdekt. De tinctuur wordt uit de versche boombladeren bereid. Het geeft volgens hem bijna magische resultaten, wanneer er bloedingen uit eenige organen plaats heeft en de bloederige evacuaties den patiënt erg kwellen.

Phosphorus (Sircar en Ghosh) wanneer het hart en de longen aangedaan zijn, bij belangrijke nerveuse prostratie en bij optredende weefsel-degeneraties.

Hevige deliriën, duizelingen, bloedingen uit neus, ooren en gingiva. Geeuwhonger of gebrek aan eetlust, onleschbaren dorst, misselijkheid, na drinken verdwijnend. Galbraken en braken van bloederig slijm. Urine bevat bloed en albumen. Zwelling der inguinaalklieren.

Baptisia 1x (Sircar en Ghosh) vaak nuttig, is een uitstekend *prophylacticum*. Algemeen gevoel van zwakte, vooral in de onderste ledematen. Angst, vrees voor den dood; aphthae, foeter ex ore, witte tong, droog, in het midden geel, of droog en met een bruin-zwart beslag in het midden. Intense dorst. Linker inguinaalklieren gezwollen. Slaap onrustig of slapeloosheid; braken, diarrhee en zweeten. Dus in de typheuze vormen aan te wenden. Ook zeer goed tegen den toxaemischen toestand, aan het eind van het 1e stadium.

Arsenicum 6x (Sircar en Ghosh) zeer goed als er hevige koorts is. Het kan toegediend worden alleen en in afwisseling met *Veratrum*, wanneer er groote prikkelbaarheid van de maag aanwezig is, met braken van zwarte, galachtige stof; bovendien wordt alle voedsel uitgebraakt. De oogen en de blik zijn wild; de tong droog en gebarsten, hevige dorst, groote prostratie; men bemerkt een groote verslapping der intesima en onwillekeurige diarrheeën. Dit middel is onmisbaar bij neiging tot gangreen, furunkels ontstaan

en een fatale afloop dreigt; zelfs wanneer reeds agoniesymptomen optreden, kan ze goed werken.

Mercurius 3x en 6x (Sircar en Ghosh) zie pag. 28.

Acid phenylic (Sircar) heeft bijna alle symptomen van de pest, behalve de klierzwellingen. Men gebruikt het meest in het begin, en dan is er nog veel van te wachten.

Carbo animalis (Sircar) is nuttig in goedaardige gevallen, die met klierzwelling beginnen.

Carbo Vegetabilis (Ghosh) bij rottingssymptomen, met verval der vitale krachten. Oogen ingezonken, gelaat wild met alle verschijnselen van typhus, ecchymosen, vochtig gangreen; zwelling, induratie, suppuratie van de lymphklieren met of zonder brandende pijn.

Kali phosphoric (Sircar) dit Schüsslersche middel zou vaak nuttig kunnen werken bij aandoeningen van het zenuwstelsel, die gepaard gaan met algemeene zwakte en in alle processen van putrefactie en decompositie. Sircar heeft evenwel geen ervaringen daarmede opgedaan.

Loïmine (Sircar). Wij bezitten geen enkele pathogenese van dit middel; het gebruik berust op de klinische ervaring van Dr Thevillé; men zou het moeten aanwenden, wanneer alle andere middelen faalden.

Loïmine is een praeparaat, verkregen uit de *pus* van de pest en moet vaak heftige pestgevallen genezen hebben.

Anthracinum (Ghosh) wanneer de Pest gepaard gaat met maligne ulceraties, verbonden met *escharae* en een onverdragelijk brandend gevoel. Het kan ook aangewend worden, wanneer *Arsenic.*, of de meest geschikte middelen, er niet in doen slagen, de brandende pijnen der furunkels of van de maligne ulceraties tot bedaren te brengen.

De pustulae zijn zeer kwaadaardig, zwart of blauw, en veroorzaken vaak, binnen 24—48 uur, den dood. De ontlediging geeft een gevaarlijk, ichoreus pus. De brandende pijnen gaan gepaard met hevige koorts en prostratie.

Nitri acid 6 (Ghosh.) Dit middel kan worden gebruikt, wanneer de glandulaire ulceraties een zeer ongunstig aspect vertoonen, en de patient minder wordt. Ook kan het met succes gebruikt worden bij verzwakkende, sanguinolente evacuaties, die af en toe optreden.

De ulceraties bloeden wanneer men ze aanraakt, de zieke neemt er prikkelende pijnen in waar; de randen er van zijn hard en onregelmatig.

Belladonna 1x, 3x (Sircar, Ghosh) wanneer de Pest optreedt met hersencongesties en deliriën; beven en schokken tijdens den slaap; de patient tracht degenen die hem verzorgen, te bijten, te slaan, en in het gezicht te spuwen. Hevige roodheid of bleekheid van het gelaat. De zieke is ongerust, opgewonden, gooit zijn dek weg, heeft een drogen spasmodischen hoest.

Hyoscyamus 1x, 3x (Sircar, Ghosh) bij zeer gemarkeerde hersensymptomen. Deliriën met doffe stem, deliriën zonder congestie (Bell), of furor (Stram); wanneer men tot den zieke spreekt, antwoordt hij correct, maar vervalt onmiddellijk weer in het delirium, en geraakt weer buiten kennis. De patient is doof, pijnlooze paralysen, tong is rood, bruin, droog, gescheurd en verlamd; pneumonische met cerebrale verschijnselen, een nachtelijken, drogen, vermoeienden hoest; gezicht bleek en de ledematen koud, ofschoon de temperatuur hoog is.

Stramonium 1x en 3x (Sircar, Ghosh) bij furibunde deliriën, die als complicaties optreden bij andere verschijnselen; koud zweet over het geheele lichaam; de huid is vuurrood, gezicht gezwollen, patient spreekt wartaal, hevige koorts en hij tracht te ontsnappen; ligt op den rug, de knieën gebogen, de handen gevouwen, de deliriën wisselen met tetanische convulsies.

China 1x (Sircar, Ghosh) bij verzwakkende diarrhee.

Het is met *Baptisia* het beste prophylacticum.

Silicea 6 kan direct na *mercuur* gegeven worden, of wanneer er suppuratie en ontlediging der bubonen ontstaat.

Ignatia 3x wordt zeer geroemd, indien het in het begin der ziekte gegeven wordt. Het moet de ziekte zelfs coupeeren. Vooral daar, waar de ziekte met angst optreedt.

Veratrum album 3x. De vitale krachten zinken snel, faciës hypocratica, ingezonken oogen, koud zweet op het geheele lichaam, neus spits, hevigen dorst, behoefte aan koud water.

Rhus toxic. 3x, 6x, bij de volgende symptomen:

tong bedekt met bruin-zwart beslag, hevigen dorst, neusbloedingen, koude rillingen, zelfs dicht bij het vuur zittend; de zieke gevoelt zich gebroken; pols is klein, langzaam en onregelmatig; de patient antwoordt langzaam op vragen; klierzwelling, foetide adem, buitengewoon slappe en gemarkeerde machteloosheid; gevaarlijke onwillekeurige, defaecatie; Stupor.

Tot hiertoe de hierboven genoemde auteurs, behalve Majoor Deane.

De eerste publicatie van genoemden majoor mag ik als voldoende bekend beschouwen, en is hoofdzakelijk aan de aanwending van slangenvergiften gewijd (zie Dr v. R.)

In de volgende aflevering van deze Handelingen zullen wij een nieuwe studie *) van *Majoor Deane* refereeren of misschien in haar geheel opnemen. Hij geeft ons hierin vooral een goed inzicht in de, preventieve en curatieve, behandelingswijze van de officieele school, vergeleken met die van de onze.

Dr M. L. v. d. Stempel.

*) *Notes on Plague* by Major Deane, R. A. M. C. The Monthly Homoeopathic Review. Oct. I, 1900.

Adreslijst van de Leden

der Vereeniging van homoeopathische Geneesheeren in Nederland.

C. T. AALSMEER Arts, Smidswater 27, *'s-Gravenhage.*

P. C. VAN DER HARST Arts, *Alfen a/d. Rijn.*

Dr. F. O. W. KALLENBACH, Wilhelminapark, *Apeldoorn.*

Dr. D. K. MUNTING Jr. Arts, Weteringschans 102, *Amsterdam.*

J. MIEG Med. Docts. Arts, Wagenweg 54 d. *Haarlem.*

Dr. S. J. VAN ROIJEN, Trans 14, *Utrecht.*

H. v. ROIJEN Arts, Emmawijk 686, *Zwolle.*

J. I. A. B. v. ROIJEN Arts, Haringvliet 26, *Rotterdam.*

W. ROLVINK Arts, Spijkerstraat 111, *Arnhem.*

Dr. M. L. VAN DER STEMPEL Arts, Westzijde 110, *Zaandam.*

Dr. N. A. J. VOORHOEVE Arts, Celebesstraat 93, *'s-Gravenhage.*

J. J. WOUTERS Arts, tijdelijk afwezig naar Amerika.
